

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Habilitant: **PhDr. Andrea Klimková, PhD.**

Téma habilitačnej práce: **Etika starostlivosti v súčasnom zdravotníctve**

Odbor habilitačného konania: **etika**

Oponentka: **doc. PhDr. Eva Smolková, CSc., Filozofický ústav SAV**

Aktuálnosť zvolenej problematiky

O aktuálnosti zvolenej problematiky nemôže byť žiadna pochybnosť. Etika starostlivosti je jednou z najaktuálnejších tém modernej filozofie a jej obsahová analýza je pre filozofické uchopenie problematiky kľúčová. Autorka nazerá na etiku starostlivosti ako na normatívnu etiku. Predpokladá, že táto etika je etablovaná v systéme zdravotnej starostlivosti a skúma ju z rôznych uhlov nazerania a perspektív. Etika starostlivosti je klasickou feministickou témou. Tematika bola a je však natoľko nosná, že teoretický diskurz v rámci etiky sa v súčasnosti preniesol do ďalších filozofických tém a týka sa problematiky sociálnych práv, konceptu spravodlivosti a ľudskej dôstojnosti, etiky cnosti a ďalších tematických okruhov. Rôzni autori rozpracovali témy, ktoré pochádzali pôvodne z etiky starostlivosti z rôznych uhlov nazerania, čoho výsledkom je nosný koncept starostlivosti, ktorý z etiky starostlivosti urobil jednu z najaktuálnejších morálnych tém.

Téma habilitačnej práce predstavuje etiku starostlivosti ako normatívnu etiku, s čím súhlasia mnohí autori, ktorých v práci autorka uvádza. Normy sú právne a morálne a zatiaľ čo právne sú záväzné a ich porušenie sa trestá, morálne sa opierajú o profesijné prístupy v zdravotníctve a osobné presvedčenia. Pokladať etiku starostlivosti za normatívnu etiku predpokladá jednotu morálnych a právnych normatívnych prístupov a kritérií, k tomu však práve v zdravotníctve nedochádza vždy, ako uvádza Z. Kiczková. Problematický je súlad medzi „verejným svetom“ a „svetom súkromným“, posudzovanie zdravotníckych výkonov na základe rôznych morálnych postojov ku konkrétnym zdravotníckym výkonom, napríklad interrupciám či liečbe kmeňovými bunkami. Preto prax zdravotnej starostlivosti nemôže byť len morálnou praxou (s. 82). Ak však budeme starostlivosť posudzovať ako hodnotu, vzťahovosť či aktivitu, je opodstatnenosť tvrdenia, že ide o normatívnu etiku na mieste.

Záver a vedecký prínos práce

Ako hlavný cieľ habilitačnej práce *Etika starostlivosti v súčasnom zdravotníctve* autorka uvádza identifikáciu špecifickej povahy etiky starostlivosti ako normatívnej etiky na báze kritického skúmania uvedenej etickej teórie ako nástroja kritickej reflexie v praxi zdravotnej starostlivosti.

Ciele práce, i tie čiastkové sú zvolené správne a je jasne odlišiteľný názor autorky od názorov autorov, ktorých názory v práci uvádza.

Diskutovať sa dá o obsahu pojmu starostlivosť. Starostlivosť je totiž vlastnosť, zatiaľ čo etika je vedecká disciplína. Starostlivosť je možné prisudzovať individu i komunite, ak táto v rámci svojich právnych a samozrejme i morálnych noriem spomínanú vlastnosť (kritérium) obsahuje. Ale starostlivosť, ako sa môžeme denne presvedčať, je individuálna, inštitucionálna, štátna a nadštátna – v našom prípade ju predstavuje Európska únia. Starostlivosť inštitucionálna – to sú aj zdravotné poisťovne, niektoré zdravotnícke zariadenia, farmaceutické firmy a iné ziskové subjekty, ktoré v zdravotníctve pôsobia - má však inú podobu. Zisk u ziskových subjektov nie je niečo amorálne, je to jediný nástroj rozvoja podniku, preto starostlivosť o dostatočnú mieru ziskovosti je predpokladom ďalšieho prežitia a rozvoja podniku. V kontexte starostlivosti je teda potrebné zohľadňovať aj inštitucionálne hľadisko.

Mám však výhradu voči tomu, aby bol pacient vnímaný a posudzovaný ako produkt (s. 89) a tu už nezáleží na tom, či ako produkt interakcie aktérov zdravotnej starostlivosti alebo nie. Ani otázka štandardizácie sa netýka pacienta (s. 87), žiadny človek ani pacient nemôže byť štandardizovaný. Štandardizácia sa týka výkonov v zdravotníctve. Štandardné sú život zachraňujúce výkony, nadštandardné tie, ktoré ovplyvňujú kvalitu života pacienta. K rozlíšeniu toho, čo je v zdravotníctve štandardné a čo nie však v Slovenskej republike nedošlo, Ústava obsahuje univerzálne koncipované právo na zdravotnú starostlivosť. V zásade sme teda ako štátny útvar prijali starostlivosť – v kontexte zdravotnej starostlivosti – ako politickú hodnotu (s. 105)

V uvedenom kontexte autorka uchopuje kontext starostlivosti a spravodlivosti. Ten je jednoznačne na mieste v rámci tematiky zodpovednosti za vzťahovanie sa k pacientovi i zodpovednosti za liečbu. Spravodlivosť – justícia - je jednou z kľúčových hodnôt všetkých profesií v zdravotníctve a vzťahuje sa aj na pacientov, ktorí sami seba poškodzujú. Starostlivá a spravodlivá prax v zdravotníctve je však ilúziou.

V závere práce autorka habilitačnej práce koncipuje vlastné názory ako výsledky skúmania tematiky etiky starostlivosti, keď ju posúva do roviny etiky zodpovednosti a dôvery. Je možné konštatovať, že cieľ práce sa autorke podarilo naplniť.

Formálna stránka práce

Po formálnej stránke je možné konštatovať, že práca je logicky stavaná a systematicky členená v súlade s požiadavkami. Práca je napísaná kultivovaným štýlom a so zjavným zaujatím pre tému, škoda tých občasných gramatických chýb.

Predložená práca je podložená dostatočným množstvom relevantných zdrojov.

Otázky do diskusie:

1. Aj napriek tomu, že autorka akceptuje fakt, že existujú 2 modely systémov zdravotnej starostlivosti predpokladá, že v oboch je princíp starostlivosti nielen prítomný a aj určujúci. V krajinách, kde zdravotné poistenie komerčným poistením alebo možnosť poistenia úplne chýba – absentuje starostlivosť komunity, teda verejný záujem, ktorý by bol koncipovaný ako legislatívne právo na zdravotnú starostlivosť. Predpokladáte, že implementácia etiky starostlivosti a morálnych normatívnych kritérií z nich plynúcich by vedeli prispieť k dostupnosti a kvalite liečby v rámci zdravotnej starostlivosti?
2. Nesúhlasím s Vaším postojom k technológiám v zdravotníctve a ani s tým, aby boli posudzované v rámci biomedicíny. Uznávam, že technologické riešenia sú pre zdravotnícke systémy nákladnejšie, v zásade však bez nich by nielen v čase pandémie, ale aj po nej zdravotná starostlivosť stagnovala. S čím v rámci biomedicíny nesúhlasíte keď ste sa o transhumanizme, jednej z kľúčových tém súčasnej bioetiky ani nez zmienili?
3. Spoločný rozhodovací model, o ktorom píšete v závere práce – s. 136 a 137 – je v rozpore s princípom autonómie i ľudskými právami. Upresnite prečo ho obhajujete?

1. Celkové hodnotenie

Autorka habilitačnej práce predložila kvalifikovanú a dobre spracovanú prácu so špecifickou tematikou. Habilitačná práca prináša zaujímavé poznatky z oblasti etiky starostlivosti, je možné identifikovať vlastný vedecký prínos autorky.

Habilitačná práca PhDr. Andrey Klimkovej, PhD. *Etika starostlivosti v súčasnom zdravotníctve* spĺňa požiadavky kladené na tento typ prác, preto

odporúčam prijať prácu na obhajobu
a po jej úspešnom priebehu odporúčam

udelieť pedagogicko - vedecký titul docent (doc).

V Bratislave 17.05.2022

Doc. PhDr. Eva Smolková, CSc.